

מדינת ישראל

משרד החינוך התרבות והספורט

א. סוג הבחינה: בגרות לבתי ספר על-יסודיים

ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים

מועד הבחינה: קיץ תשס"ו, 2006

מספר השאלון: 141,034103

117,118,024101

א ז ר ח ו ת

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(14×1)	—	14 נקודות
פרק שני	—	$(9 \times 3) + (13 \times 1)$	—	40 נקודות
פרק שלישי	—	(12×2)	—	24 נקודות
פרק רביעי	—	(11×2)	—	22 נקודות
סה"כ	—			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. בעמודים נפרדים, כל מה שבדצונך לכתוב בטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-19 (לכל שאלה – 11 נקודות).

16. בבריטניה הוקם בית ספר ייחודי, שתכנית הלימודים בו מדגישה את החינוך החברתי יותר מהישגים בלימודים. משרד החינוך הבריטי הוציא צו סגירה לבית הספר, בטענה שתכנית הלימודים בו חורגת מתכנית הלימודים האחידה הנהוגה במדינה. הנהלת בית הספר פנתה לבית המשפט בבקשה לבטל את הצו. השופט נענה לבקשתה והתיר את המשך פעילותו של בית הספר.

– ציין והסבר את העיקרון הדמוקרטי שעליו התבסס השופט בפסיקתו.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

במהלך מערכת בחירות לכנסת, עוזרו של אחד השרים נתן שוחד לעיתונאי כדי שיפרסם כתבה אוהדת על השר. כאשר התגלה המעשה, התברר שהעוור רצה לסייע לבחירתו מחדש של השר כדי לשמור על משרתו כעוזר השר.

– ציין והסבר את סוג העבירות שבא לידי ביטוי במעשהו של עוזר השר.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

18. מועצה אזורית פרסמה מכרז למסירת חלקות קרקע לבנייה ביישוב קהילתי שבתחומה. ביישוב זה כל התושבים צמחונים, משום שהם מתנגדים לכל פגיעה בבעלי חיים. אחד התנאים במכרז קובע כי רק אלה שיצהירו כי אינם אוכלים בשר, יוכלו לקבל חלקת קרקע. גורמים שונים פנו אל ראש המועצה וטענו כי תנאי זה פוגע בעקרון השוויון. בתשובתו ענה ראש המועצה כי ביישוב מתגוררים אך ורק צמחונים, והתנאי נועד לשמור על אופיו הייחודי של היישוב.

– ציין והסבר את המדיניות שבאה לידי ביטוי בתשובתו של ראש המועצה.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

19. כדי לעודד מורים ללמד ביישובים מרוחקים ממרכז הארץ, חוקקה הכנסת חוק חדש. על פי חוק זה ניתנות הטבות כספיות למורים המלמדים ביישובים מסוימים. כמעט כל היישובים האלה הם יהודיים, ואילו מורים המלמדים ביישובים ערביים, הסמוכים ליישובים יהודיים אלה, אינם זכאים להטבות אלה.

המורים שאינם זכאים להטבות עתרו לבג"ץ, בטענה שהחוק פוגע בעקרון שלטון החוק.

– ציין והסבר את המובן של שלטון החוק, שנפגע בעקבות חקיקת החוק החדש.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

השאלות

ברק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 2-1.

1. בארצות הברית נשיא המדינה ממנה את השופטים בבית המשפט העליון לאחרונה התעורר

דיון ציבורי בשאלה אם לשנות את שיטת המינוי

התומכים בשיטה זו טענו שהנשיא נבחר על ידי ציבור האזרחים, וכאשר הוא ממנה בעלי

תפקידים הוא מבטא את העמדה של הבוחרים בעניין. לדבריהם, כך הוא מממש את אחד

מעקרונות הדמוקרטיה.

המתנגדים לשיטה זו טוענים כי כאשר השופטים ממונים על ידי הנשיא, הם ירגישו מחויבות

לנשיא ולהשקפת עולמו. הפסיקה של השופטים עלולה להיות מושפעת משיקולים זרים, וכך

עלול להיפגע המימוש של אחת הזכויות של נאשמים.

א. ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שעליו מתבססת הטענה של התומכים א.

בשיטה הקיימת.

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את הזכות של הנאשמים שמימושה עולה להיפגע לטענת המתנגדים ב.

לשיטה הקיימת.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

2. עיתון מקומי מסוים החליט להיאבק בתופעה של שוטרים העוברים עברות תנועה שאינן

קשורות למילוי תפקידם. לשם כך, פרסם העיתון במשך כמה שבועות תמונות של מכוניות

משטרה שעברו עברות תנועה. מפקד תחנת המשטרה במקום מנה אל העיתון בטענה שפרסום

התמונות פוגע בעבודת המשטרה. לטענתו, פרסום זה גורם לציבור לזלזול בשוטרים ופוגע

במעמדם.

בתגובה על טענה זו אמרה עורכת העיתון שבמדינה דמוקרטית התקשורת זכאית לדווח על

הפעילות של המשטרה, כדי שהאזרחים יוכלו לבקר פעילות זו. לדבריה, זו הסיבה לפרסום

התמונות. התמונות.

א. ציין והצג את הזכות של השוטרים שמימושה נפגע, לטענת מפקד המשטרה א.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג זכות אחת א עיקרון אחד שביקש העיתון לממש, לדברי העורכת. ב.

הסבר כיצד זכות זו או עיקרון זה באים לידי ביטוי בקטע.

המשך בעמוד 3

מדק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מהשאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מהשאלות 8-9 (לשאלה – 13 נקודות).

ענה בקצרה על שלוש מהשאלות 3-7.

3. הצג שני מאפיינים ייחודיים של שיטת הממשל הנשיאותי.

3.

4. הסבר כיצד האופי היהודי של מדינת ישראל בא לידי ביטוי בחוק שעות עבודה ומנוחה.

4.

5. הצג שתי סיבות לכך שסובלנות היא עיקרון חשוב במשטר דמוקרטי.

5.

6. הצג שני תפקידים של הכנסת.

6.

7. הסבר מדוע תעמולת הבחירות באמצעי התקשורת חיונית לשמירה על האופי הדמוקרטי של הבחירות.

7.

ענה על אחת מהשאלות 8-9.

8. הבא מהכרזת העצמאות שני ביטויים של מחויבות לאופי הדמוקרטי של מדינת ישראל.
הסבר כיצד "חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו" ו"חוק יסוד: חופש העיסוק" מחזקים את המעמד המשפטי של הכרזת העצמאות.

8.

9. הצג את עקרון הפרדת הרשויות.

9.

הסבר כיצד התקנות לשעת חירום פוגעות במימוש עיקרון זה.

המשך בעמוד 4

פרק שלישי (34 נקודות)

בפרק זה שני קטעים. אם למדת את הנושאים שבאשכול א' (הרחבה בנושא מדינת ישראל כמדינה יהודית) קרא את קטע 1, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו. אם למדת את הנושאים שבאשכול ב' (הרחבה בנושא פוליטיקה וממשל בישראל) קרא את קטע 2 (בעמוד הבא), וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

קטע 1

אם למדת בהרחבה את הנושאים שבאשכול א', קרא בעיון את קטע 1, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

מדינת ישראל הוגדרה בהכרזת העצמאות כמדינה יהודית, ובמשך השנים באו אנפיות היהודי לתי ביטוי בפעילות בתחומים שונים. המדינה מקצה כספים למימון לימוד עברית בבתי ספר יהודיים בחו"ל, ופועלת להבאת משלחות של נוער יהודי לביקור בארץ פעילויות מסוג זה תורמות לכך שרבים מיהודי העולם מתעניינים במה שקורה בישראל, ורואים חשיבות רבה בקיום קשר עמה. לאחרונה טען מנהיג יהודי מארצות הברית שיש להעניק גם ליהודים שאינם אזרחי המדינה אפשרות להשתתף בבחירות לכנסת. לטענתו, הכנסת יכולה לקבל החלטות שיש להן השפעה על העם היהודי כולו, ובנוסף על כך הוא סבור שהתרבות המשותפת לכלל העם היהודי היא שצריכה לעצב את דמותה של מדינת ישראל. המנהיג גם אמר שאם מדינת ישראל מצפה שיהודי אמריקה יפעלו למענה במערכת הפוליטית של ארצות הברית, עליה לזכות להם להשפיע גם על המערכת הפוליטית בישראל. בניגוד למנהיג זה, אני חושב שאין לתת זכות בחירה ליהודים שאינם אזרחי המדינה. הזכות לבחור ניתנת לאזרחי המדינה בלבד, ואם יהודי התפוצות רוצים להשתתף בבחירות לכנסת עליהם לעלות לארץ וכך לקבל זכות בחירה. אמנם הקשר בין ישראל ליהודי התפוצות הוא חשוב, אך לדעתי את הזכות לבחור יש לתת רק למי שחי במדינה וממלא את חובותיו האזרחיות.

(מנובד לפי מאמר מאתר הארץ, 15/10/2007)

ענה על שתיים מהשאלות 10-12 (לכל שאלה – 12 נקודות)

10. הצג את גישת "מדינת העם היהודי"

הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בדברי כותב המאמר.

11. במאמר באות לידי ביטוי שתי דעות בעניין המעורבות של יהודי התפוצות בנעשה בישראל.

הצג את אחת הדעות בעניין זה.

הסבר כיצד הדעה שהצגת באה לידי ביטוי במאמר.

12. במה עוסק חוק האזרחות?

הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בטענת כותב המאמר.

המשך בעמוד 5

אם למדת את הנושאים שבאשכול ב' (הרחבה בנושא פוליטיקה וממשל בישראל),
קרא את קטע 2 וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

קטע 2

אם למדת בהרחבה את הנושאים שבאשכול ב', קרא בעיון את קטע 2, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

בכל מערכת בחירות מנסות כמה מפלגות ערביות לזכות בקולות של ערביי ישראל. כל אחת מהמפלגות האלה משקפת היבטים שונים של הציבור הערבי, ומעוניינת לקדם אותו בדרך שהיא חושבת אותה לנכונה ביותר. אחדות מהן מדגישות את הצרכים החברתיים והכלכליים של החברה הערבית, ואחרות מתמקדות בעיקר במעמד של ערביי ישראל כמיעוט לאומי.

לדעתי, המספר הרב של מפלגות ערביות פוגע ביכולת שלהן לפעול לטובת הציבור הערבי. שיטת הבחירות הנהוגה בישראל נועדה לכך שהכנסת תשקף את הדעות המקובלות בקרב ציבור הבוחרים, לכן שיטה זו מאפשרת למפלגות רבות להתמודד בבחירות. אולם הבעיה היא שהרוב של מפלגות ערביות עדיין לסכן את הייצוג שלהן. מפלגה קטנה יכולה לזכות במספר הקולות הדרוש לקבלת מושב בכנסת, אך אין די בקולות שקיבלה כדי לזכות בפועל בייצוג בכנסת. כך יאבדו קולות של מצביעים רבים למפלגות הערביות, ודעתם לא תיוצג בכנסת.

אני הושב שכדי להתמודד עם בעיה זו, המפלגות הערביות צריכות להתאחד ולהתמודד בבחירות לכנסת כמפלגה אחת. במפלגה זו יהיו חברים כל תומכי המפלגות הערביות שישלמו דמי חבר, וכל אחד מהם יוכל להשתתף בקביעת הרשימה של המועמדים לכנסת. כך יימנע איבוד הקולות שעלול הפיצול לגרום, וכך נביא לייצוג הטוב ביותר של הציבור הערבי בכנסת.

(מעובד על פי מאמר בעיתון כל אל-ערב, 5/12/2008)

ענה על שתיים מהשאלות 13-15 (ככל שאלה – 12 נקודות).

הצג את עקרון הפלורליזם.

13

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בדבריו של כותב המאמר על המפלגות הערביות בישראל.

הצג את המושג אחוז חסימה.

14

הסבר כיצד אחוז החסימה בא לידי ביטוי בטענה של כותב המאמר.

הצג את המושג בחירות מקדימות.

15

הסבר כיצד בחירות מקדימות באות לידי ביטוי בהצעה של כותב המאמר.

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-20 ולכל שאלה – 11 נקודות.

16. בקנדה הוחלט להחליף את דגל המדינה לדגל שיבטא את הריבונות של המדינה ואת האופי המיוחד שלה. בטקס שהונף בו הדגל החדש לראשונה בבית הנבחרים הקנדי, דיבר יושב ראש בית הנבחרים על המשמעות הסמלית של הדגל. לדבריו, הדגל החדש מסמל את הזהות המשותפת של כל אזרחי קנדה, משום שהוא מייצג את כל אזרחי המדינה, ללא הבדל מוצא, שפה או אמונה.

- ציין והצג את סוג הלאומיות שבא לידי ביטוי בדברי היושב ראש.
- הסבר כיצד סוג זה של לאומיות בא לידי ביטוי בקטע.

17. ארגון בין-לאומי ערך כנס בענייני חינוך ודמוקרטיה. אחד הדוברים בכנס קרא למדינות העשירות בעולם לתרום כסף למפעלים חינוכיים במדינות שהפכו לדמוקרטיות רק לאחרונה. לדבריו, זכויות האדם והאזרח אינן זכות במדינות אלה למעמד הראוי בגלל שבעבר הן לא היו דמוקרטיות. לכן הוא מבקש שהעולם יסייע, באמצעות חינוך, להנחיל את החשיבות של שמירה על זכויות אדם ואזרח.

- ציין והצג את המובן של הדמוקרטיה, שבא לידי ביטוי בבקשתו של הדובר.
- הסבר כיצד מובן זה של הדמוקרטיה בא לידי ביטוי בקטע.

18. חברי כנסת ממפלגה הדוגלת בהגנת הסביבה חסמו בגופם את הכניסה למפעל מזהם. והפריעו לפעילותו. מנהל המפעל פנה אל היועץ המשפטי לממשלה וקרא לו להעמיד את חברי הכנסת האלה לדין משום שבחסימת הכניסה למפעל הם עברו על החוק. בתשובה לפנייה זו הסביר היועץ המשפטי לממשלה שהחברי הכנסת חסמו את הכניסה למפעל כדי להעלות את נושא ההגנה על הסביבה לסדר היום הציבורי, לכן אי-אפשר להעמידם לדין על מעשה זה.

- ציין והצג את סוג החסינות שבא לידי ביטוי בתשובה של היועץ המשפטי לממשלה.
- הסבר כיצד סוג זה של חסינות בא לידי ביטוי בקטע.

19. החוק בישראל קובע שליד מבני ציבור יש לשמור מקומות חניה למכוניות של נכים. כמו כן, במקומות שבהם אין חניה פנויה, נכים רשאים לחנות במקומות שבהם לנהגים אחרים אסור לחנות. חוק זה מבטא הכרה של המדינה בקושי של נכים להגיע למקומות ציבוריים, והוא מאפשר לנכים לתפקד כמו יתר האוכלוסייה, בלי שהנכות תפריע להם.

— ציין והצג זכות אחת או עיקרון אחד שהמדינה מבקשת לממש באמצעות החוק.

הסבר כיצד זכות זו או עיקרון זה באים לידי ביטוי בקטע

20. בישראל יש ויכוח בעניין גובה התקציב המיועד לקצבאות ילדים. יש התומכים בהגדלת תקציב זה, ואחרים טוענים שיש לצמצם אותו.

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך, ומתבססים על מושגים מתחום האזרחות

בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. טענה — הצגת עמדתך בעניין באופן ברור.

ב. הנמקה — הצגת שני נימוקים, שבעזרתם אתה מבסס את טענתך על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדנית ישראל
אין להעתיק, או לפרסם, אלא ברשות משרד החינוך

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. בעשור האחרון התנהל מאבק בקרבן בין הרוב הסרבי ששולט במדינה, שהוא נוצרי ודובר סרבית, לבין תושבי חבל קוסובו, שמרביתם מוסלמים דוברי השפה האלבנית. תושבי קוסובו הכריזו על הקמת מדינה עצמאית כדי לממש את הלאומיות שלהם. שלטונות סרביה הדיעו שהם מתנגדים להקמת המדינה בקוסובו בטענה שמעשה זה יערער את היציבות באזור. לכן הם מציעים לתושבי קוסובו להסתפק באוטונומיה, שתאפשר להם לנהל את ענייני החבל באופן עצמאי.

ציין והסבר את סוג הלאומיות שבא לידי ביטוי בהקמת המדינה בחבל קוסובו.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

ציין והסבר את סוג האוטונומיה שבא לידי ביטוי בהצעת שלטונות סרביה.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

2. בארצות-הברית נחקק חוק חדש, שמחייב ספריות ציבוריות לדווח לשירותי הביטחון על מנהגי הקריאה של הקוראים ועל תוכן הספרים שהם שואלים, ללא צורך בקבלת הסכמת הקוראים. מנהלי ספריות רבים הדיעו לקוראים שהם מחויבים לפעול לפי החוק החדש, אף על פי שלדעתם הוא פוגע באחת מזכויותיהם של הקוראים.

בעקבות הדעה זו התעוררה ביקורת ציבורית רחבה נגד החוק. בתגובה לביקורת הדיעו נציגי הממשל כי חוק זה נועד לסייע במאבק נגד ארגוני טרור, המאיימים לפגוע באזרחי המדינה. לכן במקרה זה הפגיעה בזכותם של הקוראים מוצדקת.

ציין והסבר את הזכות של אזרחי המדינה, שהחוק החדש פוגע בה.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

ציין והסבר את הזכות של אזרחי המדינה, שהחוק החדש נועד להגן עליה.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מהשאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מהשאלות 8-9 (לשאלה – 13 נקודות).

ענה בקצרה על שלוש מהשאלות 3-7.

הבא שתי דוגמאות מהכרזת העצמאות, המבטאות מחויבות לאופי הדמוקרטי של מדינת ישראל.

הסבר כיצד אחת מהחוקים האלה: חוק איסור גידול חזיר או חוק יסודות המשפט מבטא את האופי היהודי של מדינת ישראל.

הצג שני יתרונות לקיום משאל עם במדינה דמוקרטית.

הסבר מהי מדיניות של העדפה מתקנת.

הצג את הגישה הפורמליסטית של שופטים בנוגע למרות החוק.

ענה על אחת מהשאלות 8-9.

מדוע יש חסינות לחברי הכנסת?

הסבר מדוע תהליך הענקת חסינות (בעבר: הסרת חסינות) הוא ביטוי לעידוב סמכויות בין רשויות שלטון.

מהו המובן המהותי של שלטון החוק?

הסבר כיצד תהליך החקיקה במדינה דמוקרטית יכול לסייע בשמירה על המובן המהותי של שלטון החוק.

/המשך בעמוד 4/

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה עליך לבחור באחד הקטעים (קטע 1 או קטע 2), ולענות על שתיים מהשאלות הקשורות לקטע שבחרת ולכל שאלה – 12 נקודות.

קטע 1

אם בחרת בקטע זה, קרא אותו בעיון, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

בשנים האחרונות התרחשה בישראל מהפכת תקשורת. בעבר פעלו בה ערוץ טלוויזיה בודד ורשתות רדיו מעטות שהיו בידי הממשלה; לעומת זאת, כיום פועלים בישראל ערוצים רבים של טלוויזיה ורדיו, שרובם בבעלות פרטית. מומחים שונים העריכו שמהפכה זו תחזק את הדמוקרטיה בישראל, מפני שריבוי הערוצים יאפשר להציג יותר דעות ובמגוון רב יותר של נושאים, וכך יסייע לאזרחים לקבל תמונה טובה יותר של פעולות השלטון.

לדעתי, לא רק שהערכה זו לא התממשה, אלא להפך – מהפכת התקשורת החלישה את הדמוקרטיה בישראל. התחרות בין ערוצי התקשורת על תשומת לבו של תצופה גרמה להם להתמקד בתכניות בידור ולעסוק פחות בעניינים פוליטיים וחברתיים. לדעתי, בכך ערוצי התקשורת אינם ממלאים כראוי את תפקידם בחברה דמוקרטית – לסייע בשמירה על התפקוד התקין של השלטון.

מהפכה זו פוגעת בדמוקרטיה בישראל בדרך נוספת: הערוצים החדשים נתונים בידי בעלי הון, שמנסים להשפיע באמצעותם על המדיניות הכלכלית של הממשלה, כך שתעדיף יוזמה פרטית ותחרות חופשית. אני מתנגד למדיניות כזו משום שלדעתי היא תגרום להעמקת הפערים הכלכליים בחברה. פערים אלה יוצרים אי-שוויון פוליטי, שמנוגד למובן המחוזות של השוויון בין האזרחים. לכן אני חושב שפעילות הערוצים צריכה להיות בפקוח ציבורי יעיל. פיקוח כזה יחייב את הערוצים לעסוק בעניינים פוליטיים וחברתיים וגם ידאג לשמירת האינטרס הציבורי, וכך תתחזק הדמוקרטיה בישראל.

(מעובד על פי "העין השביעית", 70, ינואר 2008)

ענה על שתיים מהשאלות 10-12.

10. ציין והסבר את הזכות שריבוי הערוצים יחזק את מימושה, לפי הערכת המומחים. נמק את תשובתך על פי הקטע.

11. ציין את העיקרון הדמוקרטי, שלדעת כותב המאמר אינו מתממש במלואו בגלל התחרות בין ערוצי התקשורת. נמק את תשובתך על פי הקטע.

הסבר כיצד התקשורת יכולה לתרום למימוש עיקרון זה במדינה דמוקרטית.

12. ציין והסבר את הגישה החברתית-כלכלית שכותב המאמר מתנגד לה. נמק את תשובתך על פי הקטע.

/המשך בעמוד 5/

שים לב: אם ענית על שאלות הקשורות לקטע 1, עבור לעמוד הבא – פרק רביעי.

קטע 2

אם בחרת בקטע זה, קרא אותו בעיון, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

בישראל שופטים אינם נבחרים על ידי הציבור אלא ממונים בידי הוועדה למינוי שופטים. לדעתי כך צריך להיות, משום ששופטים צריכים לפעול לפי שיקולים מקצועיים בלבד. לכן יש לשקול רק שיקולים מקצועיים בתהליך מינויים, ואסור שהציבור יהיה זה שיבחר אותם. כדי שהוועדה תמנה את האנשים המתאימים ביותר, יש לתת בדיה כלים שיאפשרו לה לבחון את המועמדים למשרת שופט.

אחד התנאים לקידומו של שופט, המכהן בבית משפט מחוזי בישראל, לשופט בבית המשפט העליון הוא התנסות זמנית בתפקיד זה. התנסות זו נועדה לאפשר לוועדה לבחון את התאמתו של המועמד לתפקיד החדש. לאחרונה הביע אחד מחברי הוועדה למינוי שופטים התנגדות לתנאי זה. לדבריו, יש לבטל אותו מפני שרק שופטים מחוזיים נדרשים לעמוד בו, ואילו מועמדים אחרים, כמו אנשי אקדמיה או עורכי דין פרטיים, יכולים להתמנות לשופטים קבועים בבית המשפט העליון, בלי כל התנסות בעבודה זו.

עבודת השופט בבית המשפט העליון היא ייחודית, משום שנידונים בו גם עניינים כמו ערכי המדינה והסדרת פעילותן של רשויות השלטון. הדרישה מהמועמד להתנסות בתפקיד ייחודי זה מאפשרת לבדוק אם המועמד אכן מתאים להיות שופט בבית המשפט העליון. לכן, לדעתי, יש לדרוש התנסות מוקדמת בבית המשפט העליון לא רק משופטים בבתי משפט מחוזיים, אלא גם משאר המועמדים. כך תוכל הוועדה למינוי שופטים לבחון היטב את כישוריהם המקצועיים של כל המועמדים בתהליך מינויים.

(מעובד על פי "דיעות אחרונות", 11/2/08)

ענה על שתיים מהשאלות 13-15.

13. ציין והסבר את העיקרון והדמוקרטי, שכותב המאמר מתנגד למימושו בתהליך מינוי השופטים.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

14. ציין והסבר את הזכות של שופטים מחוזיים-שנפגעת על פי דברי חבר-הוועדה.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

15. ציין את סוג המשפט, שלדברי כותב המאמר מיוחד את עבודת השופט בבית המשפט העליון.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

הסבר כיצד סוג משפט זה בא לידי ביטוי בעבודתו של בית המשפט העליון.

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-19 (לכל שאלה – 11 נקודות).

15. שוטף בלבוש אזרחי עצר נהגת לבדיקת רישיונות, והנהגת ביקשה ממנו להציג בפניה את תעודת השוטף שלו. השוטף סירב לדרישה זו, ובתגובה אף ערך חיפוש במכונית ורשם לנהגת דוח על פגמים מכניים במכונית, אף על פי שלא היה רשאי לעשות כך.

הנהגת הגישה תלונה על מעשיו של השוטף. כאשר הגיע העניין לדיון בבית המשפט, קבע השופט כי השוטף פעל ללא סמכות וללא סיבה עניינית, אלא רק כדי לספק את יצר הנקמות שלו, מכיוון שהרגיש שכבודו נפגע. לכן פסק השופט שהשוטף יועבר מתפקידו.

– ציין והסבר את סוג העבריינות שבא לידי ביטוי במעשיו של השוטף.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

17. במדינה מסוימת באירופה הממשלה נותנת מענקים כספיים לקבלנים הבורים בנייני מגורים להשכרה. אחד התנאים שהעמידה הממשלה לקבלת מענקים אלה הוא שהקבלנים ישכירו אחוז מסוים מהדירות תמורת תשלום סמלי, לאנשים שאינם יכולים לשלם את דמי השכירות המקובלים.

– ציין והסבר את סוג הזכות שהממשלה מבקשת לממש באמצעות המענקים.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

18. אדם החי בחוץ-לארץ גילה שסבו היה יהודי. אף כי הוא עצמו אינו יהודי, הוא החל להתעניין בתולדות העם היהודי ובתרבותו, ואף שקל לעבור לגור בישראל. הוא פנה לשגרירות ישראל במדינה שבה הוא חי כדי לבדוק אם יוכל לברא לישראל ולחיות בה. בתשובה לפנייתו נאמר לו שלפי חוק האזרחות של מדינת ישראל הוא זכאי לאזרחות, ולכן יוכל לקבוע את מקום מגוריו בארץ.

– ציין והסבר את הדך (תנאי) לקבלת אזרחות לפי חוק האזרחות, שעליה מתבססת תשובת השגרירות.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

במדינת ישראל כל האזרחים זכאים להשתתף בבחירות לכנסת כדי לממש את זכותם של בעלי מוגבלויות גופניות להשתתף בבחירות, הרוק מאפשר למלווה להיכנס יחד אתם אל הקלפי. אחד מחברי הכנסת טען שנוכחות המלווים בזמן בחירת פתק ההצבעה מאפשרת להם לדעת כיצד בוחר האדם שהם מלווים, וכך נפגע אחד התנאים ההכרחיים לקיום בחירות דמוקרטיות. לכן יש לחפש פתרון אחר, שיבטיח את מימוש זכותם להצביע בלי לפגוע בתנאי היסוד של בחירות דמוקרטיות.

— ציין והסבר את התנאי ההכרחי לקיום בחירות דמוקרטיות, שנפגע לדברי חבר הכנסת. נמק את תשובתך על פי הקטע.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 2-1.

1. בחוק האזרחות של מדינה מסוימת נקבע שהאזרחות תישלל מאזרח שעזב את המדינה לתקופה מסוימת, אך הוא יוכל לקבל אותה בחזרה בתנאי שיעבור בהצלחה מבחן בשפת המדינה, בהיסטוריה שלה ובתרבותה.

אדם שעזב את המדינה כאשר היה תינוק, פנה לבית המשפט בטענה שתנאי זה מקפח אותו. לדבריו, הקיפוח נגרם לו מפני שהוא לא למד כראוי את שפת המדינה ואת תרבותה, לעומת מי שעזב בגיל מאוחר יותר ולמד נושאים אלו בבית הספר – לכן יש לבטל תנאי זה. בית המשפט פסק שמותר למדינה לקבוע תנאי זה, מכיוון שאדם שיהדע את שפת המדינה ובקיא בתרבותה, יוכל להשתלב בהברה בקלות רבה יותר.

ציין והסבר את סוג הלאומיות שבא לידי ביטוי בחוק האזרחות של המדינה.

נמק את תשובתך על פי הקטע:

ציין והסבר את הדרך שבה נהג בית המשפט, כאשר פסק בניגוד לעקרון השוויון.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

2. בעקבות עליית מחיר הדלק הודיעו נהגי מוניות דבים כי ישבשו את התנועה בכבישים מרכזיים באמצעות נהיגה אטית. בכך הם מבקשים להביע את דרישתם מהממשלה להחיל את מחיר הדלק. משרד התחבורה פנה לבית המשפט בבקשה שיאסור על הנהגים לשבש את התנועה, משרם שפעולה זו תפגע באחת הזכויות של שאר המשתמשים בכביש.

בית המשפט פסק שכדי לשמור על הזכויות של כל הצדדים, יורשו נהגי המוניות לגרום לשיבושים בתחבורה רק משעות הצהריים ואילך, אך הוא אסר עליהם לעשות זאת בשעות הבוקר מפני שבשעות אלו הכבישים עמוסים במיוחד.

ציין את הזכויות המתנגשות באירוע זה.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

ציין והסבר את הדרך שבה נהג בית המשפט כדי לפתור את ההתנגשות בין הזכויות במקרה זה.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

/המשך בעמוד 3/

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מהשאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מהשאלות 8-9 (לשאלה – 13 נקודות).

ענה במצורה על שלוש מהשאלות 3-7.

3. הסבר כיצד שניים מהסמלים של מדינת ישראל מבטאים את היותה מדינה יהודית.

4. הצג שתי גישות בעניין ההכרה של מדינות דמוקרטיות בזכויות מיעוטים.

5. הצג את שתי השיטות המקובלות בעולם לרכישת אזרחות.

6. הצג שני כללים שמטרתם להבטיח את עצמאותה של הרשות השופטת בישראל.

7. הצג את ההבדל בין המימוש של עקרון הכרעת הרוב במשטר דמוקרטי ובין מימושו במשטר שאינו דמוקרטי.

ענה על אחת מהשאלות 8-9.

8. הסבר מהו הסכם קואליציוני.

9. הסבר כיצד שיטת הבחירות-הנהוגה בישראל גרמה לכך שכל הממשלות שכהנו עד היום היו ממשלות קואליציוניות.

10. הצג את רעיון האמנה החברתית.

11. הסבר מדוע עבריינות אידאולוגית-פוליטית מנוגדת לרעיון זה.

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה עליך לבחור באחד הקטעים (קטע 1 או קטע 2), ולענות על שתיים מהשאלות הקשורות לקטע שבחרת (לכל שאלה – 12 נקודות).

קטע 1

אם בחרת בקטע זה, קרא אותו בעיון, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

בשנים האחרונות חלק משופטי בג"ץ נוקטים גישה שיפוטית אקטיביסטית, וגישה זו נתקלת לעתים בהתנגדות מצד גורמים שונים. לדוגמה, בעקבות עתירה שהגישו אזרחים נגד המדינה בעניין בניית מקלטים, פסק בג"ץ שאף כי המדינה כבר השתמשה בכל הסכום שנקבע בתקציב המדינה לצורך זה, היא חייבת להמשיך לממן בניית מקלטים כדי לשמור על חיייהם וביטחונם של האזרחים.

אחד השרים הביע התנגדות נמרצת לפסיקה זו. לטענת השר בשום מקרה אסור לבג"ץ להתערב בעניינים שבסמכות הממשלה, ובמקרה זה התערבותו פגעה בעיקרון דמוקרטי חשוב. לדבריו, בג"ץ אמור לעסוק רק בעניינים משפטיים, ואילו ניהול המדינה מסור כולו לידי הממשלה. ממשלת ישראל היא הנושאת באחריות למעשה, ואם יוגרם משבר כלכלי בגלל הוצאות שלא נכללו בתקציב, לא בג"ץ ייאלץ להתמודד עם המשבר, אלא הממשלה.

בניגוד לשר, אני חושב שבמקרים מסוימים בג"ץ לא רק רשאי להתערב בפעילות הממשלה ולפקח עליה, אלא אף חייב לעשות זאת. בכך בג"ץ יכול אף לתרום להשגת המטרה של אותו עיקרון דמוקרטי. עם זאת, בג"ץ נאלץ לפגוע לשם כך בעיקרון דמוקרטי אחר – הריבונות של ציבור האזרחים בניהול ענייני המדינה – משום שהממשלה תפעל במקרה זה מכוח פסיקת בית המשפט ולא מכוחו של הציבור. אף על פי כן, לדעתי פגיעה זו מוצדקת מפני שמטרתה לשמור על זכויותיהם של האזרחים עצמם.

ענה על שתיים מהשאלות 10-12.

10. לדברי כותב המאמר בג"ץ נוקט גישה שיפוטית אקטיביסטית. הצג גישה זו. הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בדוגמה שמביא כותב המאמר.

11. ציין את העיקרון הדמוקרטי שנפגע לפי טענת השר, מהתערבות בג"ץ בפעילות הממשלה. נמק את תשובתך על פי הקטע.

הסבר מדוע לפי עיקרון זה בג"ץ דווקא רשאי להתערב בפעילות הממשלה.

12. ציין את העיקרון הדמוקרטי שנפגע מפסיקת בג"ץ, לדעת כותב המאמר. נמק את תשובתך על פי הקטע.

הסבר כיצד לדעת כותב המאמר פסיקת בג"ץ פוגעת בעיקרון זה.

/המשך בעמך 5/

שים לב: אם ענית על שאלות הקשורות לקטע 1, עבור לעמוד הבא – פרק רביעי.

קטע 2

אם בחרת בקטע זה, קרא אותו בעיון, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

בישראל קיימים כיום פערים כלכליים גדולים בין עשירים לעניים. לצערך, המדיניות הכלכלית של ממשלת ישראל אינה תורמת לצמצום פערים אלו, אלא מגדילה אותם. היא גורמת לכך שמשאבי המדינה מועברים בהדרגה לבעלותם של העשירים, ואילו העניים נאלצים לעבוד בתמורה לשכר נמוך, המספק בקושי את הצרכים הבסיסיים ביותר שלהם, ופוגע ביכולתם לחיות באופן סביר ואנושי.

אני חושב שהמדינה חייבת להבטיח לאזרחיה קיום סביר ואנושי בדיוק באותה מידה שהיא חייבת לשמור על חייהם וביטחונם. לדעתי, היעדר שוויון בתחום החברתי הוא חמור לא פחות מהיעדר שוויון בתחום הפוליטי. מדינה דמוקרטית חייבת לדאוג לצמצום הפערים החברתיים והכלכליים בין אזרחיה, גם אם בכך היא פוגעת בזכותם של בעלי ההון לפעול בתנאים של תחרות חופשית. אם המדינה לא תדאג לכך, ירגישו בני השכבות החלשות שאינם יכולים להשפיע על הפעילות הציבורית והפוליטית במדינה, ויימנעו מחשתתפות בפעילות פוליטית. ואם כך יקרה, המדינה תתנהל רק לפי האינטרסים של העשירים, ולא של כלל האזרחים.

כדי לצמצם את הפערים הכלכליים והחברתיים בישראל, ציבור האזרחים חייב להתעורר ולהביע את דעתו בנושאים אלו בכל הדרכים החוקיות העומדות לרשותו. רק כך נוכל להביא לשינוי בסדרי העדיפויות של הממשלה ולהשפיע על מדיניותה, באופן שיביא לשיפור במצב הכלכלי והחברתי של מעוטי היכולת בישראל.

ענה על שתיים מהשאלות 13-15.

13. ציין את הזכות של העניים שנפגעת, לדברי כותב המאמר, מעבודה תמורת שכר נמוך. נמק את תשובתך על פי הקטע.

הסבר את העמדה של כותב המאמר בשאלת חובת המדינה לממש זכויות מסוג זה.

14. ציין את הגישה החברתית-כלכלית שבה תומך כותב המאמר. נמק את תשובתך על פי הקטע.

הסבר כיצד ממוש עקרון החירות, לפי גישה זו.

15. ציין את הסוג של מנגנון הפיקוח והביקורת שכותב המאמר קורא להפעיל. נמק את תשובתך על פי הקטע.

הסבר מדוע הפעלת מנגנון מסוג זה יכולה להשפיע על פעולות השלטון.

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-19 (לכל שאלה – 11 נקודות).

16. אחת הקהילות היהודיות בעולם ערכה מגבית לגיוס תרומות. בכסף שנאסף הוקם ארגון שפועל בישראל בתחומים חברתיים, שונים, כמו הכשרת מנהיגות צעירה, שיקום שכונות, קידום החינוך ועוד.

– ציין והסבר את הגישה למדינת ישראל כמדינה יהודית, שבאה לידי ביטוי במעשה זה. נמק את תשובתך על פי הקטע.

17. מלצרית תבעה את המעביד שלה בבית הדין לעבודה. המלצרית טענה כי המעביד קבע ששכר עבודתה יורכב רק מהתשר (טיפ) שתקבל מהסועדים, והוא מסרב לשלם לה שכר אחר עבור עבודתה.

בית המשפט קיבל את תביעת המלצרית וקבע שבעל המסעדה חייב לשלם לה שכר עבור עבודתה, כפי שקבע בחוק.

– ציין והסבר את הזכות שבשמה פנתה המלצרית לבית הדין. נמק את תשובתך על פי הקטע.

18. פקיד שעבד באחד ממשדרי הממשלה גנב כסף מקופת המשרד. כאשר התגלה המעשה, דרש אחד מחברי הכנסת שהשר הממונה על משרד זה יסביר לכנסת כיצד התאפשר הדבר.

הוא גם טען כי ראוי שהשר יתפטר מתפקידו בעקבות המקרה.

– ציין והסבר את העיקרון שתבר הכנסת דרש את מימושו. נמק את תשובתך על פי הקטע.

19. הממשלה במדינה מסוימת הכריזה על שינוי במדיניות הכלכלית שלה. לפי המדיניות החדשה, תגובה המדינה מכלל האזרחים מסים נמוכים יותר מהמסים שגבתה בעבר, אך היא תתחיל לגבות מהאזרחים תשלום עבור שירותי החינוך והבריאות, שעד היום ניתנו להם חינם.

– ציין והסבר את הגישה למדינה דמוקרטית, שבאה לידי ביטוי במדיניות החדשה.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה כמדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

מדינת ישראל

משרד החינוך

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים

ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים

מועד הבחינה: קיץ תשס"ז, 2007

מספר השאלון: 141,034103

117,118,024101

אזרחות

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון – (14×1) – 14 נקודות

פרק שני – $(9 \times 3) + (13 \times 1)$ – 40 נקודות

פרק שלישי – (12×2) – 24 נקודות

פרק רביעי – (11×2) – 22 נקודות

סה"כ – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שבדצונך לכתוב כטיוטה וראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לזרז לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. מנהיג פועלים ביקש מהממשלה לאסור כניסה של עובדים זרים לישראל, כדי למנוע תחרות עם העובדים המקומיים. בעקבות הבקשה, כינה אחד מחברי הכנסת בריאיון ברדיו את מנהיג הפועלים בכינוי "גזען".

מנהיג הפועלים תבע לדין את חבר הכנסת, בטענה שדבריו אינם נכונים, והם פגעו במעמדו בקרב ציבור הפועלים. בתביעתו ציין מנהיג הפועלים שבקשתו לא נבעה ממניעים גזעניים, אלא מרצון להגן על מקומות התעסוקה של העובדים המקומיים.

בית המשפט דחה את התביעה של מנהיג הפועלים בנימוק שחסינות חברי הכנסת מגנה עליהם מפני תביעות הנוגעות לביטוי הדעות שהם אמורים לייצג.

ציין והסבר את הזכות שבשמה תבע מנהיג הפועלים את חבר הכנסת.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

ציין והסבר את סוג החסינות שבגללה דחה בית המשפט את התביעה.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

2. תלמיד יצא לחופשה בחו"ל עם משפחתו במהלך שנת הלימודים, בלי לקבל אישור ממנהל בית הספר. כאשר חזר לארץ, הודיע לו המנהל כי הוא מושעה מהלימודים בגלל מעשהו. התלמיד התלונן במשרד החינוך בטענה שההשעיה פוגעת בהשכלתו. בבדיקת התלונה התברר שמנהל בית הספר נהג כשורה, משום שתקנות משרד החינוך מתירות להעניש תלמיד בהשעיה מבית הספר.

ציין והסבר את הזכות של התלמיד שנפגעה, לפי טענתו.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

ציין והסבר את העיקרון הדמוקרטי שבשמו פעל מנהל בית הספר.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מהשאלות 7-3 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מהשאלות 9-8 (לשאלה – 13 נקודות).

ענה בקצרה על שלוש מהשאלות 7-3.

הצג שני יתרונות לממשלות המבוססות על קואליציה רחבה.

3

הסבר הבדל אחד בין פקודה בלתי חוקית לפקודה בלתי חוקית בעליל.

~~X~~

הצג שתי דוגמאות לעירוב סמכויות בין רשויות השלטון בישראל.

~~X~~

הצג שני תנאים הכרחיים לקיומה של מדינה ריבונית.

~~X~~

הצג שני כללים שנקבעו בחוק כדי להבטיח את מימוש הזכות להליך הוגן.

7

ענה על אחת מהשאלות 9-8.

הצג שתי סיבות להנהגת דמוקרטיה עקיפה ולא דמוקרטיה ישירה.

8

הסבר כיצד הדמוקרטיה העקיפה מממשת את עקרון שלטון העם.

הסבר דעה התומכת בחוקה בישראל ודעה המתנגדת לה.

~~X~~

הסבר מאפיין אחד של חוק יסוד, שהופך אותו לחוק חוקתי.

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה עליך לבחור באחד הקטעים (קטע 1 או קטע 2), ולענות על שתיים מהשאלות הקשורות לקטע שבחרת (לכל שאלה – 12 נקודות).

קטע 1

אם בחרת בקטע זה, קרא אותו בעיון, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

לאחרונה פסק בג"ץ בשתי עתירות, שלא זכו לפרסום רב. פסק הדין הראשון ניתן בעתירה של ארגון שביקש לערוך עצרת, והמשטרה דרשה להטיל עליו את ההוצאות הכספיות הגבוהות לאבטחת האירוע. המשטרה טענה שהיא אינה יכולה לממן בעצמה את ההוצאות האלה, ואילו נציגי הארגון טענו שאסור להתנות את קיום העצרת בתשלום כלשהו. בג"ץ קיבל את עתירת הארגון ופסק שהמדינה חייבת לממש את זכותם של האזרחים לערוך עצרות, גם כשהדבר כרוך בהוצאה כספית גדולה. פסק הדין השני ניתן בעתירה נגד משרד הבריאות, שהגיש אישה שאיבדה את שמיעתה. האישה טענה שמצבה הכלכלי הקשה אינו מאפשר לה לממן ניתוח שיכול להחזיר לה את שמיעתה. ניתוח זה אינו כלול בסל הבריאות, אך היא דרשה שמשרד הבריאות יממן אותו כחלק ממימוש זכותה לטיפול רפואי. משרד הבריאות השיב שהשתתפותו בהוצאות הטיפול הרפואי של האזרחים נתונה לשיקול דעתו בלבד, והמדינה אינה מחויבת לממש זכויות מסוג זה. בית המשפט דחה את עתירת האישה ופסק שחברי הכנסת הם שצריכים לקבוע בחוק באיזו מידה המדינה חייבת לממש זכויות חברתיות, ועד שהם יעשו זאת לא יוכל בית המשפט להכריע בעניין זה.

לדעתי, המדינה חייבת לממש באותה מידה גם את הזכות לטיפול רפואי וגם את הזכות לערוך עצרות. לצערי, כיום הממשלה מעודדת תחרות חופשית בכלכלה, על חשבון צמצום הפערים הכלכליים בחברה. מדיניות זו עלולה לסכן את יציבות הדמוקרטיה בישראל, וכדי להגן עליה אנחנו חייבים לשמור על מימושן השווה של הזכויות משני הסוגים.

(מעובד על פי מאמר מאת אייל גרוס, הארץ, 26/12/06)

ענה על שתיים מהשאלות 10-12.

10. בנוגע לכל אחת משתי העתירות הנזכרות בקטע, ציין את העיקרון או הזכות שבשם פסק בג"ץ.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

11. בקטע מוצג ויכוח בשאלת מימושה של הזכויות החברתיות. הסבר את שתי העמדות בוויכוח זה הנזכרות בקטע.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

12. ציין את הגישה החברתית-כלכלית של הממשלה, כפי שכותב המאמר מציג אותה. הסבר מהו היחס הרצוי בין ערכי החירות והשוויון, לפי גישה זו.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

/המשך בעמוד 5/

שים לב: אם ענית על שאלות הקשורות לקטע 1, עבור לעמוד הבא – פרק רביעי.

קטע 2

אם בחרת בקטע זה, קרא אותו בעיון, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

הכרזת העצמאות של מדינת ישראל קובעת שהמדינה תנהג לפי ערכי היהדות וערכי הדמוקרטיה, וקביעה זו באה לידי ביטוי במוסדות המדינה ובמערכת החוקים שלה. למרות זאת, יש בחברה הישראלית קבוצות הטוענות שאי-אפשר לשלב בין ערכים אלה, והמדינה אינה יכולה להיות גם יהודית וגם דמוקרטית. לטענתן, מדינת ישראל מפלה את אזרחיה הלא-יהודים בגלל היותה מדינת לאום יהודית. לדוגמה, רק יהודים יכולים לעלות לארץ באופן חופשי והמוסדות הציוניים משרתים יעדים יהודיים בלבד. לכן, קבוצות אלה מבקשות להגדיר מחדש את ישראל כמדינה דמוקרטית בלבד, בלי סממנים יהודיים.

אני מתנגד לגישה זו וסבור שהיא נובעת מתפיסה שגויה שרואה בכל מאפיין לאומי איום על הדמוקרטיה. לדעתי, לא רק שהדמוקרטיה והלאומיות אינן מנוגדות, אלא הן אף משולבות זו בזו. היהודים הם הקבוצה הלאומית הגדולה ביותר בישראל, ולדעתי הם זכאים לעצב את הזהות הלאומית של מדינתם, גם אם המיעוט אינו מוכן לקבל זהות זו ורואה בה גורם הפוגע ביכולתו להשפיע על עיצוב דמותה של המדינה.

מדינת הלאום הדמוקרטית חייבת להקפיד על מתן זכויות אדם ואזרח מלאות למיעוטים. מדינת ישראל מסייעת למיעוטים החיים בה לשמור על ייחודם ועל זהותם התרבותית, אולם מאז הקמתה הם מקופחים בתחומים מסוימים. לכן, לדעתי המדינה חייבת להגדיל למשך זמן מוגבל את התקציב הניתן לקבוצות המיעוטים, כדי לצמצם את הפער הקיים. בינן לבין היהודים, וכך לממש את ערכי הדמוקרטיה שנקבעו בהכרזת העצמאות.

(מעובד על פי מאמר מאת יפתח גולדמן באתר "פניסי")

ענה על שתיים מהשאלות 13-15.

13. בקטע מוצג ויכוח בשאלת סוג הלאומיות הרצוי במדינת ישראל. הצג את סוג הלאומיות שבו תומך כל אחד מהצדדים בוויכוח. נמק את תשובתך על פי הקטע.

14. בקטע מוצג ויכוח בשאלת זהותה של ישראל כמדינה יהודית. ציין את העיקרון הדמוקרטי שעליו מתבסס כל אחד מהצדדים בוויכוח. נמק את תשובתך על פי הקטע.

15. ציין והסבר את המדיניות שיש לנקוט, לדעת כותב המאמר, כדי לצמצם את הפער הקיים בישראל בין היהודים לקבוצות המיעוט. נמק את תשובתך על פי הקטע.

/המשך בעמוד 6/

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-19 (לכל שאלה – 11 נקודות).

16. בנם של עובדים זרים פנה ללשכת הגיוס וביקש להתגייס לצה"ל אף על פי שאינו חייב בשירות צבאי. לדבריו, הוא התחנך במערכת החינוך הישראלית וחש הזדהות עם המדינה, לכן הוא מבקש להתגייס לצבא כדי לתרום את חלקו להגנה על המדינה.
— ציין והסבר איזה מרכיב זהות בא לידי ביטוי בדבריו של הפונה.
נמק את תשובתך על פי הקטע.

17. בדיון שנערך באחת מוועדות הכנסת השתתפו נציגים של ארגוני הנכים בישראל. הם טענו שבבחירות האחרונות לכנסת אפשר היה להגיע למחצית מהקלפיות דרך מדרגות בלבד. לכן נכים המרותקים לכיסאות גלגלים לא יכלו להגיע לקלפיות אלה ולא הצביעו בבחירות. לטענתם, מצב זה פגע באחד התנאים ההכרחיים לקיום בחירות דמוקרטיות.
— ציין והסבר את התנאי לקיום בחירות דמוקרטיות שנפגע, לטענת נציגי ארגוני הנכים.
נמק את תשובתך על פי הקטע.

18. הממשלה החליטה ברוב דעות על הצעת התקציב לשנה מסוימת. כאשר ההצעה הוגשה לאישור הכנסת, אחד השרים שהתנגד להחלטה הצביע נגד אישורה. בתגובה על מעשה השר, פיטר אותו ראש הממשלה.
— ציין והסבר את העיקרון שבשמו פיטר ראש הממשלה את השר.
נמק את תשובתך על פי הקטע.

19. לשירותי הביטחון הגיע מידע על קבוצה קיצונית המתכננת לעשות מעשים שיפגעו בשלום הציבור. כדי למנוע פגיעה זו, הורה שר הביטחון לעצור את מנהיגי הקבוצה בלי משפט למשך שישה חדשים. העצורים עתרו לבג"ץ בטענה שהמעצר אינו חוקי, אולם בג"ץ דחה את העתירה וקבע ששר הביטחון פעל בהתאם לסמכותו.
— ציין והסבר את האמצעי ששר הביטחון הורה על הפעלתו.
נמק את תשובתך על פי הקטע.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא בדשות משרד החינוך

מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: חורף תשס"ז, 2007
מספר השאלון: 141,034103
117,118,024101

א ז ר ח ו ת

יחידת לימוד אחת.

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(14x1)	—	14 נקודות
פרק שני	—	(13x1) + (9x3)	—	40 נקודות
פרק שלישי	—	(12x2)	—	24 נקודות
פרק רביעי	—	(11x2)	—	22 נקודות
סה"כ	—			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. חברת אוטובוסים נענתה לבקשתם של תושבי שכונה חרדית, להפעיל לשכונתם קו אוטובוסים ייחודי. בקו זה הונהגה הפרדה בין גברים לנשים בהתאם להשקפת עולמם של התושבים החרדים. על פי ההסדר החדש, הגברים עולים מהדלת הקדמית של האוטובוס ויושבים בחלק הקדמי של האוטובוס, ואילו הנשים עולות מהדלת האחורית ויושבות בחלקו האחורי. אחת מתושבות השכונה תבעה להפסיק את ההסדר משום שהוא משפיל ומבזה את הנשים. בתגובה לתביעה זו, השיב הדובר של חברת האוטובוסים כי הסדר זה אינו פוגע בנוסעות, והנהגתו אף מממשת את ערך הסובלנות.

— ציין והסבר איזו זכות של הנשים נפגעה, לדעת תושבת השכונה, בגלל הסדר זה. נמק את תשובתך על פי הקטע.

— הסבר מהו עקרון הסובלנות, וכיצד הוא בא לידי ביטוי בהסדר שהנהיגה חברת האוטובוסים.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

2. באחת ממדינות אירופה היה נהוג חינוך חינם לאזרחים. המדינה מימנה את כל הוצאות מערכת החינוך, מגן הילדים ועד סיום הלימודים באוניברסיטה. לאחרונה הוחלט לקצץ את תקציב החינוך ולדרוש מהסטודנטים לשלם שכר לימוד עבור הלימודים באוניברסיטאות ובמכללות.

בתגובה להחלטה זו, השביתו ארגוני הסטודנטים את הלימודים במוסדות אלו ויצאו להפגנות סוערות מול משרדי החינוך והאוצר.

— ציין והסבר את הגישה החברתית-כלכלית שבאה לידי ביטוי במדיניות הממשלה לפני הקיצוץ בתקציב החינוך.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

— ציין והסבר איזה סוג של מנגנון פיקוח וביקורת על השלטון הפעילו ארגוני הסטודנטים.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מהשאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מהשאלות 8-9 (לשאלה – 13 נקודות).

ענה בקצרה על שלוש מהשאלות 3-7.

3. בממשל פרלמנטרי הרשות המבצעת תלויה ברשות המחוקקת.
הבא שני ביטויים לתלות זו.

4. הצג שני חסרונות בקיום משאל עם במדינה דמוקרטית.

5. הסבר מהו עקרון "הדמוקרטיה המתגוננת", וציין תנאי אחד המאפשר לפסול רשימה מהתמודדות בבחירות לכנסת.

6. הצג שני הבדלים בין המשפט הפלילי למשפט האזרחי.

7. על כל אדם החי במדינה דמוקרטית מוטלות חובות כאדם וכאזרח.
הצג שתי חובות המוטלות על האדם כאזרח.

ענה על אחת מהשאלות 8-9.

8. הצג הבדל אחד בין זכויות האדם לזכויות מיעוטים (זכויות קבוצה).
הגישה הליברלית הקיצונית והגישה הליברלית המתונה מבטאות מדיניות שונה כלפי זכויות מיעוטים במדינות דמוקרטיות. הסבר את ההבדל בין שתי הגישות בעניין זה.

9. הצג שני מאפיינים הכרחיים של בחירות דמוקרטיות.
הסבר יתרון אחד של שיטת הבחירות הרשימתית-יחסית לעומת שיטת הבחירות האישית-רובית.

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה עליך לבחור באחד הקטעים (קטע 1 או קטע 2), ולענות על שתיים מהשאלות הקשורות לקטע שבחרת.

קטע 1

קרא בעיון את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מהשאלות 10-12 (לכל שאלה – 12 נקודות).

למרות הנטייה הרווחת לראות את שלטון הרוב כמנהגות הדמוקרטיה, לדעתי אין הוא מהותה אלא רק תנאי הכרחי לקיומה. לטעמי, הדמוקרטיה נועדה לשרת את האדם, להגן על זכויותיו ולשמור על כבודו. הרוב, המדינה ומוסדותיה צריכים לפעול למען האדם ולא להפך. לצערי, יש מקרים שבהם הרוב מחוקק חוקים הפוגעים בזכויות אדם ואזרח. לדוגמה, בשנים האחרונות נחקקו בארצות-הברית בשם ביטחון המדינה חוקים הפוגעים בזכויות אדם ואזרח, כמשל מתן היתר לרשויות השלטון לערוך חיפוש ברישומי הבנק, הבריאות והנסיעות של חשוד, בלי להזדקק לצו של בית משפט.

אני חושש שאם לא יוגבל כוחו של הרוב במדינת ישראל, אנו עלולים להגיע למצבים שבהם לדוגמה יפגע הרוב בחופש התנועה או בזכות ההצבעה של המיעוט. כלומר יש בכוחו של הרוב לסכן את זכויות המיעוט ואת זכויות היחיד, ולכן נדרש מנגנון לבליתמו. המנגנון הזה אינו יכול להיות בית המחוקקים [הכנסת], כי מי ששולט בו הוא הרוב עצמו, ואי-אפשר לסמוך עליו שידע להגביל את הכוח הנתון בידיו. לדעתי, הפתרון הוא בחוקה. חוקה היא לא רק מערכת המסדירה את יחסי הרשויות בינן לבין עצמן, אלא גם מכשיר להגנה על זכויות אדם. החוקה יכולה להיות מנגנון יעיל הודות למעמד העליון שלה. אם יטען מישור כי חוק מסוים או מעשה כלשהו של השלטון פוגע בזכותו החוקתית, בית המשפט הוא המוסד שיפרש את החוקה. בניגוד לבית המחוקקים, בית המשפט אינו חייב לשקף את דעת הקהל והוא אינו זקוק לציבור כדי להיבחר מחדש. נכון שחוקה ובית המשפט אינם פתרון מושלם המבטיח תמיד שמירה על זכויות אדם, אולם הם חשובים לבליתמו הפגיעה בזכויות אלו.

(מעובד על פי מאמר מאת דן מרידור באתר המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2/12/2003)

10. ציין והסבר את מובן (משמעות) הדמוקרטיה, לדעת כותב המאמר.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

11. הסבר מהי לדעת כותב המאמר הסכנה הנשקפת לדמוקרטיה, כאשר אין הגבלה על כוח

ההכרעה של הרוב בבית הנבחרים.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

12. הסבר מדוע, לדעת כותב המאמר, חוקה יעילה יותר מחוק רגיל כדי להגן על ערכי

הדמוקרטיה, ובית משפט יעיל יותר מבית מחוקקים למטרה זו.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

/המשך בעמוד 5/

שים לב: אם ענית על שאלות הקשורות לקטע 1, עבור לעמוד הבא – פרק רביעי.

קטע 2

קרא בעיון את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מהשאלות 13-15 (לכל שאלה – 12 נקודות).
רבים מהעולים שעלו לישראל בשנים האחרונות אינם יהודים ואינם רואים את עצמם כיהודים. אנשים אלה הם קרובי משפחה של יהודים, והם היו זכאים לעלות לארץ משום שחוק השבות קובע כי בני משפחה של יהודים זכאים לעלות לישראל גם אם הם עצמם אינם יהודים. עולים אלו לא עלו לישראל משום שהגישו הודעה עם היהודים או עם המדינה, אלא בחרו לעלות לישראל משום שהחיים בה נוחים יותר מחייהם במקומות שמהם הגיעו.

העלייה של יהודים לארץ היא אחת הדרכים העיקריות לביטוי הקשר שבין העם היהודי למדינת ישראל. מדינת ישראל זקוקה לעולים רבים ככל האפשר, ורוב יהודי בישראל הוא חיוני לקיום מדינה יהודית ריבונית ולעיצוב תרבותה על ידי רוב יהודי. יש שיתפכו במאפיינים אלו, אולם לדעתי גם מוטלת עלינו חובה לשמור על הזיקה שבין מדינת ישראל לעם היהודי בתפוצות ולחזק את הקשרים ביניהם. אני חושש שאם נמשיך לאפשר ללא-יהודים רבים להגר לארץ ולקבל אזרחות ישראלית, נחליש את יכולתנו לשמור על אופייה היהודי של המדינה.

כבר כיום אפשר למצוא בישראל קבוצות הטוענות כי הקשר שבין המדינה לעם היהודי בכלל, וחוק השבות בפרט, פוגעים בזכויותיהם של האזרחים הלא-יהודים החיים במדינה, ולכן לדעתם יש לבטל לחלוטין כל קשר בין המדינה לעם היהודי. לדעתי, הגעתם של לא-יהודים נוספים תביא להתגברות הדרישה לוותור על המאפיינים היהודיים של המדינה, ולכן עלינו למנוע הגירה זו. ישראל אינה צריכה להפוך למדינה הקולטת בלא הבחנה את כל מי שמעוניין להגר אליה. לשם כך, עלינו לשנות את חוק השבות, כך שיאפשר רק ליהודים לקבל מיד אזרחות ישראלית. מי שאינו יהודי יוכל לקבל אזרחות ישראלית מלאה ושווה לפי הדרכים האחרות הקבועות בחוק האזרחות של מדינת ישראל.

(מעובד על פי מאמר מאתר ynet, 28/8/2002)

13. ציין מה הן שתי הגישות בנוגע לאופייה היהודי של מדינת ישראל, הנזכרות בקטע.

הסבר את הגישה שבה תומך כותב המאמר.

נמק את הסברך על פי הקטע.

14. ציין והסבר את סוג הזהות הלאומית (אתנית או פוליטית) של מדינת ישראל,

שכותב המאמר מתנגד לו.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

15. בקטע מוצג הוויכוח המתנהל בישראל בשאלת העדפת היהודים בחוק השבות.

הסבר את שתי העמדות המוצגות בקטע בשאלה זו.

נמק את תשובתך על פי הקטע.